

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

College van B&W van Gemeente Utrechtse Heuvelrug
T.a.v. de vergunningverlener
Postbus 200
3940 AE Doorn

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Onze referentie
1610825

Uw referentie

Datum 28 november 2024
Betreft Advies omgevingsvergunning rijksmonumentactiviteit

Naam Park Huis Doorn
Adres Langbroekerdijk 10
Postcode/plaats 3972ND Driebergen-Rijsenburg
Gemeente/provincie Utrechtse Heuvelrug; Utrecht;
Monumentnummer 511807

Geacht college,

Op 17 oktober 2024 vroeg u mij u te adviseren over de voorgenomen wijziging(en) van bovengenoemd monument op grond van artikel 4.32 lid 1 onder b, van het Omgevingsbesluit (Ob). U heeft mij daartoe de aanvraag om een omgevingsvergunning toegezonden.

Advies

Ik adviseer u de gevraagde omgevingsvergunning te verlenen. Wel adviseer ik hierbij om het materiaal en de kleur van de nieuwe halfverharding op de paden in overleg met gemeente en RCE te kiezen en eventueel een proefstuk aan te leggen.

Hieronder licht ik toe hoe ik tot dit advies ben gekomen. Bij de beoordeling heb ik de stukken betrokken zoals deze zijn ingediend bij de aanvraag.

Het plan

De aanvraag betreft werkzaamheden ten behoeve van een structurele renovatie van het monumentale Park Huis Doorn. Ten grondslag aan het plan ligt een masterplan uit 2015 voor de revitalisatie van het park, welke vervolgens is uitgewerkt tot voorliggend Definitief Ontwerp. In een vervolgfase van het project zal het DO verder tot op bestek-niveau worden uitgewerkt. De uitvoering van het project zal gefaseerd en verspreid over een aantal jaren plaats vinden.

Het park heeft in de huidige situatie een verschaald en sleets karakter en een zeer algemene natuurwaarde. De aanvrager is voornemens om door de aanpassing van de ruimtelijke opzet van het park en verschillende beheermaatregelen het park om te vormen naar een "natuurrijk parkgebied met 'schoon' kwelwater in de vijvers en een hogere grondwaterstand, veel gradiëntsituaties op macro (heuvelrug- polder) en micro niveau (beplantingsranden, oevers en sloten, e.d.)". Door het omvormen van het hedendaagse commerciële agrarische beheer van de weiden naar een meer op natuurwaarden gericht beheer wordt eveneens voor natuurwinst gezorgd. Hierbij zijn er daarnaast een aantal specifieke aandachtspunten geformuleerd:

- Het verouderde bomenbestand (de eenzijdige leeftijdsopbouw, met veel oude bomen en een lage vitaliteit);
- De algehele verdroging en de lage waterstand in de vijvers;
- De vele structuurlijnen in de aanleg, die onderbroken zijn geraakt of incompleet zijn en waardoor de parkaanleg veel aan ruimtelijke samenhang en belevingswaarde heeft ingeboet;
- Het matige functioneren van de parkaanleg als collectiestuk van het museum Huis Doorn en als wandelgebied voor omwonenden.

In het nieuwe plan wordt niet gestreefd naar een gedetailleerde reconstructie van de aanleg naar een bepaalde periode in de ontwikkelingsgeschiedenis van Park Huis Doorn, maar ingezet op een grote kwaliteitsverbetering van de bestaande situatie in een nieuwe vorm en afwerking met respect voor en in samenhang met de aanwezige monumentale waarden. De belangrijkste inspiratiebron vormt de ruimtelijke opzet en uitstraling die Park Huis Doorn had ten tijde van de bewoning door Wilhelm II, bestaande uit een samenspel tussen de oude tijdslagen in de parkaanleg, zoals de aanwezige structuur elementen in geometrische stijl (uit de 17e en 18e eeuw) en landschapsstijl (aangelegd rond 1800 naar ontwerp van Hendrik van Lunteren) en de tuinmode uit het begin van de 20e eeuw.

In de voorliggende aanvraag staat een nieuw ontwerp voor de tuin- en parkaanleg van Huis Doorn centraal. Het project omvat alle zaken die daartoe gerekend worden, zoals maatregelen op het gebied van boom- en bosbeheer, beplantingen, wegen en paden, waterhuishouding, hekwerken en verlichting. Ook bouwkundige elementen maken onderdeel uit van het masterplan voor Park Huis Doorn. Deze bouwkundige onderdelen maken nadrukkelijk geen onderdeel uit van deze aanvraag. Onderstaand advies richt zich dan ook alleen op de herstelwerkzaamheden aan het park.

De nu voorliggende aanvraag betreft (op hoofdlijnen) de volgende uitgangspunten en ingrepen:

Parkaanleg in het algemeen:

Voor de actuele situatie zijn de meest bepalende lagen voor de omgang met de monumentale park- en tuinaanleg de parkaanleg in landschapsstijl door Van Lunteren (ca. 1800) en de verfraaiingen die zijn aangebracht in de eerste helft van de 20e eeuw. Echter, op verschillende plekken is de aanleg zodanig verschaald, incompleet of verstoord, dat zowel de schoonheid van de ruimtelijke opbouw van het park, als historische gelaagdheid slecht beleefbaar zijn voor het

publiek. Om die reden is ervoor gekozen om de parkaanleg te reconstrueren en deels opnieuw de ruimtelijke beleving en aanleg te realiseren, zoals deze was in het park uit de eerste helft van de 20e eeuw. Het is hier bij het concretiseren van dit streefbeeld van belang dat de cultuurhistorische integriteit van de parkaanleg als geheel en de aanwezige historische inrichtingselementen zorgvuldig worden bewaakt. De diverse bestaande historische tuinen, bouwwerken, bruggen, kunstwerken en ornamenten worden zoveel mogelijk hersteld in sfeer en opzet. Om de aanleg weer haar oorspronkelijke ruimtelijke samenhang te geven worden verschillende maatregelen genomen, zoals het verwijderen van verstorende elementen, en worden nieuwe inrichtingselementen aan het park toegevoegd. Deze verstorende elementen betreffen vooral recent toegevoegde parkinrichting, zoals:

- Het voorgazon met een U-vormige toegangsweg tot aan het hoofdhuis en grenzend aan het horecaterras van de Oranjerie (aangelegd ca. 1951);
- Het diagonale pad tussen de Poortvleugel en de dienstgebouwen (aangelegd ca. 1950);
- De lichtarmaturen in een nostalgische vormgeving (geplaatst ca. 1950 en later);
- Twee bruggen naar het eiland in de slingervijver ten oosten van de rozentuin (eerste brug aangelegd in ca. 1905 en tweede brug in ca. 1980, in 2014 vernieuwd);
- Agrarische paden vanuit het parkbos richting de Molenwei in verband met de beëindiging van de pacht en het agrarisch gebruik van deze weide;
- Twee dakplatanen ten zuiden van de houtplaats in de Achterweide.

Bomen en beplanting:

De huidige beplanting in het park is rommelig van opzet, sterk verschaald en verkeert op onderdelen in een slechte conditie. Met het DO wordt de realisatie van een stabiel raamwerk van vitale beplanting nagestreefd. In de actuele situatie is daarnaast de leeftijdsopbouw van beplanting in het park uit balans; veel bomen in het park zijn op hoge leeftijd. In het Definitief Ontwerp wordt vooral gekeken naar het herstellen van de oude structuren en het vitaliseren van de beplantingen. Dit wordt gedaan door het aanplanten van nieuwe bomen en heesters en op specifieke locaties hagen en vaste planten. Deze nieuwe aanplant voegt zich binnen de bestaande hoofdstructuur van het park. De noodzakelijke verjonging van de bos- en boombeplanting wordt opgenomen in het reguliere programma voor het bosbeheer en zal in de komende decennia bij onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd. Hierbij wordt de bos- en boombeplanting strategisch gedund, ongewenste zaailingen verwijderd en waar nodig worden nieuwe bomen en heesters aangeplant. Zichtlijnen die de verschillende parkdelen met elkaar verbinden worden hersteld. Ook zal het park met regelmaat worden gecontroleerd door een deskundig bureau op boomveiligheid, indien nodig zullen gevaarlijke bomen worden gesnoeid of verwijderd. Om de kwaliteitsverbetering die met dit Definitief Ontwerp wordt nagestreefd te waarborgen wordt een separaat een beheerplan opgesteld.

Alle perioden uit de ontwikkelingsgeschiedenis zijn in de aanleg herkenbaar, met ten eerste de parkaanleg in landschapsstijl door H. van Lunteren. In Park Huis Doorn zijn specifieke tuinen uit deze periode echter niet bewaard gebleven; ze zijn vervangen door een nieuwe tuinrichting. Ten tweede beplantingen uit de eerste helft van de 20e eeuw; de periode van baron Van Heemstra en Wilhelm II.

Deze beplantingen getuigen van de smaak in de eerste helft van de 20e eeuw en zijn in Park Huis Doorn ontwikkeld door H.A.C. Poortman, Fa. van Noordt en Wilhelm II en zijn tuinpersoneel. Tenslotte de huidige tuininrichting en beplanting. Verschillende historische tuininrichtingen in Park Huis Doorn zijn nagenoeg verloren gegaan en ontberen momenteel een aansprekende tuinaanleg. Deze plekken zullen in het kader van het herstel van de ruimtelijke opzet van de parkaanleg van een nieuwe inrichting worden voorzien. De deelgebieden in de aanleg hebben hierdoor ieder een van elkaar verschillende ruimtelijke opzet en beplantings sfeer. De aanleg in de eerste helft van de twintigste eeuw kende, naast een rijke afwisseling van tuinstijlen (geometrische aanleg, landschapstijl, neobarok, etc.) en landschapstypen, ook een grote afwisseling aan bomen, bossen, heesters, stinzenflora, en specifieke tuinen. In het parkbos zijn zes verschillende bostypen aanwezig. Daarnaast bevinden zich in het park zes beeldbepalende lanen, en zeven specifieke tuinen. Ook de graslanden kenden een afwisseling; van bloemrijk grasland en weidebeheer, tot ruw gras en gazons. Deze grote variatie aan beplantingen en beplantingstypen zijn in cultuurhistorisch opzicht een belangrijk aspect van de bewoning door Wilhelm II. Kenmerkend voor Park Huis Doorn is ook de grote hoeveelheid bostypen die op het relatief kleine terrein aanwezig is. In de naoorlogse jaren is de tuinaanleg sterk verschaald door het opruimen van verschillende tuinonderdelen en een sterk vermindering van het aan groenbeheer bestede aantal uren. Het beeld van de aanwezige beplanting is erg vlak en de aanwezige structuur en ruimtelijk opbouw wordt niet meer 'gedragen' door het oorspronkelijke beplantingsbeeld.:

Het streven in het DO is de beplanting van Park Huis Doorn structureel te verjongen en meer kleur en horticultureel niveau te geven door middel van:

- Het versterken, verjongen en verduurzamen van de verschillende bostypen met een specifiek pakket bosbeheermaatregelen (nader uit te werken in een specifiek bosbeheerplan). Hiervoor zijn per bostype verschillende streefbeelden opgesteld;
- Versterken, verjongen en voor de bezoeker beter beleefbaar maken van de diverse lanenstructuren in het park (met een specifiek pakket beheermaatregelen of door herplant);
- Aanplant van een gevarieerde collectie sierheesters in de parkbossen en parksingels op de weiden, om kleur aan te brengen in het park zonder hierbij een exacte reconstructie van de historische beplantingen na te streven;
- Herstellen van de beplantings sfeer van de tuinaanleg op het Voorgazon (T1) en de Auguste Victoria-tuin (T4, rozentuin), met als referentiebeeld de beplanting ten tijde van de bewoning door Wilhelm II (een exacte reconstructie van de beplanting wordt niet nagestreefd);
- Bij de uitwerking van de revitalisatie van de beplanting worden vier factoren in overweging genomen:
 - o Beleving door het publiek als een goed verzorgde en kleurrijke aanleg, met door het hele jaar interessante plantensoorten;
 - o Cultuurhistorische achtergrond van het onderdeel (de beplantings sfeer met passen bij de oorspronkelijke sfeer, opzet en uitstraling/betekenis);
 - o Ecologie; versterking van natuurwaarden;
 - o Beheerbaarheid;
- Ook voor de tuinen en weiden zijn wat betreft de beplanting verschillende streefbeelden per type opgesteld.

Verharding:

Enkele delen van het park (Achterweide, Molenwei, Heinrich Garten, etc.) zijn door het ontbreken van de historische paden nauwelijks voor het publiek toegankelijk. Het park van Huis Doorn wordt momenteel daarom slechts op beperkte schaal gepresenteerd aan het publiek. Het vele autoverkeer van vrijwilligers, medewerkers en leveranciers, is erg dominant aanwezig in het gebied. De routing voor bezoekers van het museum en het park wordt daarom aangepast door het aanbrengen van een meer hiërarchie en samenhang in het netwerk van wegen en paden. De hoofdroutes tussen de poorten en het hoofdhuis en de dienstgebouwen wordt geaccentueerd en als zodanig herkenbaar gemaakt met een verharding met oude gebakken klinkers. Daarnaast wordt er gestreefd naar een korte wandeling door het Huispark om het hoofdhuis, en een lange wandeling door het Buitenpark. Het park wordt daarnaast autoluw gemaakt, door het realiseren van een nieuwe dienstingang aan de Molenweg. De hoofdroutes van beide poorten naar het hoofdhuis en de dienstgebouwen worden geaccentueerd met een verharding met oude gebakken klinkers (NB Op historische foto's uit het midden van de 20e eeuw is te zien dat deze hoofdroute al gedeeltelijk met klinkers was verhard). Een nieuwe 'korte wandelroute' wordt aangelegd door het Huispark, waarbij een nieuwe brug wordt geplaatst op de plek van de voormalige 'Schwebebrücke (de brug maakt geen onderdeel uit van deze aanvraag). Een nieuwe 'lange wandelroute' wordt aangelegd door het Buitenpark waarbij oude en nieuwe paden op elkaar worden aangesloten en twee niet historische bruggen worden verplaatst. Wandelroutes door het Huispark en het Buitenpark worden aangelegd in landschapsstijl, de padenstructuur in geometrische stijl (uit de 18e eeuw). Om dit te realiseren worden paden deels op hun historische locatie hersteld en deels opnieuw aangelegd. De wandelpaden in het park zijn van oudsher zandpaden. De paden worden verhard in een nader te bepalen type halfverharding.

Door het openen van de Keizerspoort nabij het gemeentehuis van Doorn wordt, in combinatie met de toegang aan de Langbroekerweg, ervoor gezorgd dat de historische situatie met twee hoofdtoegangen tot het complex wordt hersteld. Op de Middenwei worden enkele basisvoorzieningen aangelegd zodat deze geschikt is voor (grote) evenementen, evenals op de Houtplaats. Enkele richtingsbordjes worden op het terrein geplaatst van de entrees naar de belangrijkste attracties.

Bij de Poortvleugel wordt een parkeerplaats gerealiseerd nabij het nieuwe toiletgebouw waar de 'golfkarretjes' kunnen worden geparkeerd die worden gebruikt voor en door bezoekers, vrijwilligers en personeel voor het tuinonderhoud. Parkeren binnen het park Reguliere bezoekers van Huis Doorn parkeren buiten de grenzen van het park. Binnen de grenzen van het park wordt de bestaande parkeerplaats bij de Oranjerie geoptimaliseerd (meer parkeerplaatsen). De parkeerplaats is bestemd voor mindervalide bezoekers van Huis Doorn en het park, en voor bezoekers voor de Oranjerie.

Waterhuishouding:

Voor het verbeteren van de ecologische waarden en vitaliteit van de beplanting zijn het verbeteren van de waterhuishouding (stabiel en hoger) en de bodemkwaliteit (minder zuur en een beter bodemleven) belangrijke randvoorwaarden. Daarnaast zorgt een hogere waterstand voor het verten van de

beeldkracht van de vijvers en het meanderende riviertje. Gekozen is om de waterstand in het park, de vijvers en de watergang te verhogen. Hierbij wordt ernaast gestreefd om de historische waterstand in de vijvers te herstellen door het schone kwel- en hemelwater zo lang mogelijk vast te houden in het gebied en de bestaande stuwen in de watergangen beter af te stellen. Tevens wordt de verzannde greppel langs de zuidostrand van de Duiventorenwei door uitdieping en de verhoogde waterstand weer watervoerend gemaakt waar deze in ecologische zin als poel gaat functioneren. Op de Molenwei en de Achterwei worden een geheel nieuwe poelen aangelegd.

Verlichting:

De verlichting in de tuin en parkaanleg wordt integraal vernieuwd (m.u.v. de 'toortsen' op het Voorgazon, T1). De nadruk ligt daarbij op de toegangswegen en hoofdroutes van en de directe omgeving van de belangrijkste gebouwen. Er wordt afgezien van het verlichten van de wandelpaden in de overige delen van de parkaanleg en het aanlichten van bomen en tuinsieraden. Daarbij wordt gekozen voor het verwijderen van alle bestaande armaturen in nostalgische stijl en deze te vervangen door eenvoudige onopvallende (tijdloze) armaturen met Ledverlichting, met armaturen in de basiskleur matzwart/antraciet. Uitgangspunt is dat de verlichtingsarmaturen bij daglicht nauwelijks zichtbaar zijn en optisch 'wegvallen' in de parkaanleg. Ledverlichting is belangrijk vanuit de mede vanwege de energiebalans en vanwege de ecologische voordelen in het park. Daarbij wordt ook gekozen voor downlighters; en de lichtbron van enige afstand niet zichtbaar is. De hoofdroutes door het park (de klinkerwegen) wordt integraal als routes verlicht. Daar waar de hoofdroute door het parkbos voert worden hoge paaltoparmaturen geplaatst (hoogte paal circa 6 meter, h.o.h. ca. 30 meter), daar waar de hoofdroute door de open weiden voert worden lage armaturen geplaatst; d.w.z. niet hoger dan de haag die daar staat (hoogte ca. 1 meter h.o.h. ca 12 meter). Voor de bezoekers van de restaurant in de Oranjerie wordt de wandelroute door de Boerenlaan (L3) en bij de Langbroekerweg extra verlicht. De historische armaturen op het Voorgazon (T1) worden gerestaureerd en voorzien van ledverlichting.

Hekwerken:

Het omringende hekwerk dat Park Huis Doorn heeft een beveiligingsfunctie en kan niet worden gemist. Het hek wordt in fasen vernieuwd met een staalmethekwerk met als basiskleur zwart, gebruik van prikkeldraad wordt vermeden. De dienstpoorten worden in een bijpassende vormgeving geheel vernieuwd. Langs de Langbroekerweg staat het hek in het volle zicht: een ijzeren spijlenhekwerk van 180cm hoog in een strakke vormgeving met de basiskleur zwart. Ten zuiden van de parkeerplaats wordt, in dezelfde stijl van het ijzeren spijlenhekwerk, een lage variant van 100cm hoog geplaatst. Om het park zo autoluw mogelijk te maken komt er een nieuwe dienstentree aan de Molenweg. Deze weg is toegankelijk via het gemeenteterrein en krijgt een elektrische poort. Voor het nieuwe wandelpad voor de Poortvleugel zijn twee nieuwe looppoortjes nodig. Voorgesteld wordt de vormgeving van deze nieuwe poortjes uit te voeren in smeedijzer en de vormgeving af te stemmen op het historische smeedijzeren toegangspoort/ Om de Hertenkamp; een metalen hekwerk met horizontale spijlen geschikt voor Hertenkampen (referentiebeeld hekwerk Hertenkamp Park landgoed Twickel). Sierhekwerk rond het 'Balkon' in de Dwarslaan, herplaatsen van het historische hekwerk (zie foto) met een ijzeren ketting. Het tuinhek van Capanella wordt vernieuwd in aansluiting op het stukje bewaard gebleven historische hekwerk.

Meubilair:

De zitelementen zijn een belangrijk onderdeel van de parkbeleving van de tuin- en parkaanleg. Een uniform beeld voor banken en picknickbanken is dan ook gewenst passend bij de herstelde historische tuin- en parkaanleg. In het restauratie plan is het volgende parkmeubilair opgenomen:

- Het 'zitje van de keizer' aan de noordzijde van het voorplein. Bestaande uit: drie witte sierbanken en drie witte sierstoelen (referentiebeeld historische foto parkbank in Rosarium);
- Plaatsen van diverse parkbanken in de tuin- en parkaanleg op bijzondere locaties (Gardelux, model Rheia);
- Plaatsen van picknickbanken in een rustieke en moderne stijl in de kapeltuin en bij de voormalige tennisbaan. Deze parkbanken zijn gemaakt van hout uit eigen bos;
- Behoud van de moderne lange banken bij de Garage;
- Behoud van de houten 'kasteelbanken' in de rozentuin.

De hierboven genoemde uitgangspunten zijn in de aanvraag per deelgebied vertaald naar concrete ingrepen en werkzaamheden. Deze worden in het document Park Huis Doorn, Definitief Ontwerp', d.d. 1 oktober 2024 vanaf pagina 55, hoofdstuk 5 'Uitwerking in deelgebieden', opgesomd. Voor de leesbaarheid van het advies worden deze hier niet in detail genoemd.

Motivering

De historische buitenplaats Huis Doorn is van algemeen belang onder andere vanwege de gelaagde aanleg, waarin zowel de Middeleeuwse ontginningslaag, de 17e- en 18e-eeuwse geometrische aanleg, de 19e-eeuwse aanleg in landschapstijl als de vroeg 20e-eeuwse aanleg in gemengde en gardeneske stijl herkenbaar en vrij gaaf aanwezig zijn. Tevens is waardevol de architectonische relatie van de tuin- en parkaanleg met de bebouwing en collecties, die veelal van hoge kwaliteit is en de gelaagdheid van het ensemble van architectuur en tuinarchitectuur door de eeuwen heen toont. Hierbij zijn toonaangevende landschapsarchitecten verantwoordelijk geweest voor het ontwerp. Bijzonder zijn tevens het grote aantal en de diversiteit van de samenstellende onderdelen van park Huis Doorn, zoals de follies, moestuin, Pinetum, rozentuin, park en hertenkamp. Hoewel bescheiden wat betreft schaal, maakt dit Huis Doorn in samenhang met de (nuts)bebouwing tot een luxueuze en complete buitenplaats met keizerlijke allure.

De visie op de restauratie en revitalisering van het Park Huis Doorn is zorgvuldig en goed onderbouwd verbeeld in de stukken, en gedetailleerd en op consequente wijze vertaald naar een uitwerking. De ingrepen houden ten opzichte van eerdere plannen meer rekening met de ecologie en de gebruikers, museum huis Doorn en inwoners van Doorn en omgeving. Met de voorgestelde ingrepen wordt enerzijds de historische tuin- en parkaanleg beter zichtbaar gemaakt dan wel hersteld, en anderzijds deze op een hedendaagse manier aangevuld. De nieuwe verlichting en het meubilair zijn voldoende ondergeschikt en maken het beeld van de tuinen en park meer samenhangend. Om die reden adviseer ik op positief op de voorliggende aanvraag. Wel adviseer ik om het materiaal en de kleur van de nieuwe halfverharding op de paden in overleg met gemeente en RCE te kiezen en eventueel een proefstuk aan te leggen.

Uitgangspunten

Voor meer informatie over aanpassing, restauratie en verduurzaming van rijksmonumenten kunt u onder andere terecht bij *'Uitgangspunten en overwegingen advisering gebouwde en groene rijksmonumenten'* op www.cultureelerfgoed.nl en op www.stichtingerm.nl

Afschrift verleende omgevingsvergunning

Graag wijs ik u op de verplichting in artikel 10.22a van het Omgevingsbesluit om de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap binnen een week na verlening van een omgevingsvergunning voor een rijksmonumentenactiviteit een afschrift van de vergunning toe te zenden. Dit kan door toezending aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, via de Samenwerkingsfunctionaliteit van het Digitaal Stelsel Omgevingswet.

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

Onze referentie
1610825